

לוחמי פלוגה ס', נוסעים דרומה. היינו באופוריה. צהלנו, נראה להם, נראה להם, נזכר ונטורה

דהאן

147 ותים נאפדיקה

חן קוטס

זה היה שירות המילואים הראשון שלהם. תסתכלו על התמונה, כמה אופטימיות יש בה. מזון ומים לא היו בהתחלה, גם לא נשקים לכולם, ומי שלא השיג הסתפק באת חפירה. ואז באה צליחת התעלה. והפציעה של אבי חכימי בזמן שישן. ודני דהאן, שחשבו שהוא נעדר. ומראות הזוועה. טנקים רומסים גופות, תרנגולות מנקרות פלאח מצרי. ומהמלחמה הם כבר יחזרו אחרת. 47 שנה אחרי, לוחמי החרמ"ש של אריק שרון מתאחדים

הכל כבר היה מוכן. בדרך לא דרך בני עזב את המי לחמה ושב מהחזית למושב בטחה, כדי להתחתן. אמא שלו גירשה אותו חזרה לסיני. "עמרנו בפתח הבית והיא הצביעה ואמרה: 'זה מת', 'זה מת'", הוא נזכר. "היא פחדה שאשתי תישאר אלמנה. אמרה לי 'מה יש לך? כולם נהרגים. איזה חתונה? לך לצבא...". הוא חזר למלחמה וחרו משם לארוסתו שירים קצרים על גלויות כדי שלא תראג: "בלילה, לאור ירח, הירח שט בין העננים, ואנחנו בוח"ל ישנים".

147 ימים נמשך שירות המילואים ההוא שהפך אותם מזרים למשפחה כמעט. כזו שהזמן ואפילו הקור רונה לא יוכלו לה. כשהם מתראים, כמעט חצי מאה אחרי המלחמה, הם מתחבקים ומתנשקים, מתיישבים לפי מחלקות וחוזרים לרגעים ההם, כשנפגשו לראשונה, במפקדת החטיבה בשרה תימן, ביציאה למי לחמה. אז כנראה צולמה התמונה שפורסמה

הם היו שנה או שנתיים אחרי צבא. לוחמי חרמ"ש בפלוגה ס', גרוד 257 של חטיבת השריון 421, הראי שונה שצלחה את תעלת סואץ במלחמת יום הכיפורים. זה היה שירות המילואים הראשון שלהם.

ציון נעים כבר היה נשוי. אשתו הייתה בהיריון. בתו הבכורה נולדה במהלך המלחמה. משה רבש בדיוק פתח עסק. יצחק צ'יבוטרו התחיל קורס מטעם העבודה. דני דהאן ריכז את גן הירק בקיבוץ עין גדי. בגיל 22 כבר היו לו שני ילדים. יעקב מאיה בדיוק רכש רירה חדשה. החברה זוכרים שהגיע למלחמה עם רעמת שיער גדולה ואחר כך, חודשים ארוכים, לא הסתפר. אשתו של יעקב (ג'אקו) ונטורה הייתה בהיריון שני. מכיוון שהיה בן 24, בפלוגה קראו לו "האבא". אבי חכימי סיים שנת לימודים במכינה בירושלים, הוא חלם ללמוד רפואה. ובני יצחק התכונן לחתונה שלו עם טובה ז"ל, שנקבעה ל-25 באוקטובר.

יום כיפור, 14:00 בצהריים. אני בירושלים. אזעקות, גיפים מרדיעים ברחובות לפתוח רדיו. ב-17:00 אני שומע את הסיסמה. אוטובוס מסייע אותי לשדה תימן... כאום מוחלט בבסיס. אלפי חיילים מסתובבים, צועקים וצורחים. אין מדים. אין נשק. אני לא מוכיר אף אחד. מילואים ראשונים שלי. אני מקבל הולצה שגדולה עליי בשתי מידות ומבנסיום שק"טנים עליי בשתי מידות. יוצא למלחמה עם את חפירה צבאי מתקפל. הנשק יגיע תוך שלושה ימים. מעלים אותנו על זחל"מים מימי מלחמת העולם השנייה ואנחנו נוסעים עד טסה, בלי אוכל וכלי שתיה... בולנו באופוריה... המפקדים מת"ו וזכחים ביניהם. נלחמים על מקומם בניצחון הבא" (מיומנו של סמל במיל' אבי חכימי)

- קצין הדת על התפקיד הנורא שיעדה לו המלחמה: מינוי גופות / 8
- הסופר חיים סבתו על החבר מהג'יב שלא חזר הביתה / 10
- הגולנצ'יקים מתל א-שמש על הדגל שהניפו אחרי הפסקת האש / 12
- הלוחם ממעוז ליטוף על קרב הגבורה והנפילה בשבי / 14
- הזוג שהתחתן במלחמה על החלום לחזור לשארם א-שייח' / 18
- מובילי השיירות מהמובלעת על הגילוח הראשון אחרי הקרבות / 20
- הטנקיסטים ששרדו מגדוד 71 על החשש שהלם הקרב עוד יגיע / 22
- הדוקטור מבית החולים בפאיד על הפצועים ששתקו / 25
- שני הקצינים שהיו ליד דדו, על הימים הנוראיים של הרמטכ"ל / 26
- הצנחנים מתל ענתר על ההפגזות והטראומות / 31
- יוס אלדר, שנפצע פעמיים, על הבחירה לצום למען החברים שאינם / 32
- משפחתו של יהודה בן יעקב על הילד שחזר בארון עטוף בדגל / 34
- הצנחן שלחם בחרמון על הרגע שבו הפך "לעיניים של המלחמה" / 36

צילום: דנה קופל

3

יום כיפור תשפ"א
27.9.2020

לוחמי החרמ"ש בדרך למלחמה. "בסך הכל יצאנו למילואים ורצינו לחזור הביתה בשלום"

צילום: אבי שמחוני, במחנה באיבית אריזון על-ידי המשורר הביטחון

כשחצו את התעלה החלה הפגזה. דבש וחכימי רצו לפצועים. "אחד קטוע רגל, אחד עם רסיס בבית השחי", דבש נזכר, "שמתי חוסם עורקים רוסי. התמלאתי דם. וכל רגע עוד הפגזה, ואני אומר לעצמי, 'דבש, איפה עכשיו אתה אוכל אותה'"

מה קורה לכם בזמן הזה?
"בעיקר דואגים אחד לשני, נוצרות חברויות. יש גם כאלה שזה משפיע עליהם לא טוב. היה בפלר גה בחור שהיה פשוט יורה לשמיים, מתוך הוחל"ם, מהמתח."

"50 מעלות חום מתחת לרשת ההסוואה. הראש שלי מונח על החול. מול עיניי חיפושית שחורה. מחזיקה בטרפיה פירור חלודה מוהשאריות של מה שאכלתי. החיפושית נוגסת בהנאה בפירור. לעזאזל אני חושב, מה היא נהנית כל כך, היא לא רואה מה קורה באן? מי משנינו בעל המזל? קינאתי בחיפושית... יש לה אוכל ומחסה"

לוחמי החרמ"ש, חיל רגלים משוריין, היו כאמור חלק מגדוד 257, בפיקוד סא"ל שמעון בן שושן. החי"ט, שלחמה בחזית הדרום במסגרת אוגרת שרון, השתתפה בקרבות הבליומה, השמידה חטיבת שריון מצרית וחכתה לבצע את המהלך המרכזי בקרב הצל"ח. יחידות השריון שלה נשאו בעול הלחימה העיקרי אבל גם ללוחמי החרמ"ש היה תפקיד לא מבוטל. מנוידים בזחל"מי בנוזן מיושנים, סיעו לוחמי פלוגה ס' בחילוץ נפגעים ובהכנסת תחמושת לטנקים הק"דמיים. הם איבטחו את חניוני הלילה של הטנקיסטים ותפסו מוצבים.

"הגענו לטנק שחטף טיל", נזכר בני. "אנחנו מפנים את הצוות שנפגע. רצים, מוה, אני עם האלונקה מקי דימה. אפילו לא ראיתי מי שוכב על האלונקה או איך הוא נפצע. אתה רץ, לא מסתכל."

דהאן: "היינו בהלם. המצרים 'קירקסו' את השריון, השריון הישראלי ראיתי נגמ"שים פגועים, שהי חיללים בתוכם פשוט התאדו."

והיו הניסים הקטנים ששאריו אותם בחיים. כך היה כשערכו תצפיות בגורת מתחם חמוטל. "ירד עלינו מיג", משחזר מאיה, "נשכבנו. נפלה פצצה בגודל של שולחן, ולא התפוצצה". או מה שקרה לר גטורה כשיצא מהוחל"ם כדי להתפנות. "אני עומד ושומע את שריקת הפגז", הוא מתאר, "הפגז נתקע 20 סנטימטר ממני ולא מתפוצץ. 155 מילימטר".

פעם אחת ונטורה בטעות התנתק מעט מהכוח והסי תוכב לכד. זה סיפור שרק מי שחוהו כאוס של מלחמה יוכל להבין. "אני רואה נגמ"ש מתקרב", הוא מספר. "הייתי בטוח שאלה המצרים. אני רועד מפחד. מתק רבים אליי. טווח אפס. ולא להאמין, מהכלי יורד אח שלי, יהודה ונטורה. קפץ עליי, אמר, 'כמעט הרגנו אותך'. כבר דרכו עליי נשק."

גם דני דהאן פגש את אחיו, חייל בסדר, בלב הקי רבות. "פתאום התחילה הפגזה איומה", הוא מתאר את המפגש, "רצנו כל אחד לכיוון אחר, ולא הת' "

ונטורה מבקש מחכימי שיראה את היד עם הצלקת. "אני עזרתי לו לחיות", הוא גאה. "אחת בלילה, חושך, פתאום אני שומע אותו צועק 'נפגעת', ו'אמא, אני הולך למות, לא הספקתי כלום'. התחננתי בקשר, 'תבואו'. בסוף הגיע זחל"ם. יותר לא ראיתי אותו"

דים ומחכים", משחזר צ'יבוטרו, "עובר אריק שרון, מפקד האוגדה, וצועק: 'למה אתם מחכים? תפרצו את המחסן'. פרצו את המחסן וזרקו לנו נשקים וצידוד, ומי שהצליח לקח."

חלק מחילי הפלוגה נותר בלי תחמושת. כך יצאו למלחמה. כך מצא עצמו אבי חכימי בחזית המצרית רק עם את הפירה. "הייתי מאושר שמצאתי את הפיי רה בוחל"ם", הוא מגלה. מכאן ואילך מתוארים הדברים כפי שזוכרים ומסי פרים גיבוריה של התמונה, לוחמי פלוגה ס': ביום השני למלחמה עזבו את שדה תימן והחלו לה תקדם לעבר הגזרה המרכזית בסיני, אזור טסה. שם נתקעו בלי דלק ונאלצו לעצור. "אני לא אשכח את זה" מתאר דבש, "מעליי מטוס מצרי בגובה 15 מטר. ויורים, יורים, יורים."

בני: "לפי התרגולת, ברגע שיוורים עלינו מהאוויר כל אחד נוסע לכיוון מסוים. המצרים הכירו את התרגולת וירו בהתאם. אבל אנחנו היינו תקועים במקום. ככה ניצלנו". הגדוד נשלח אל עבר המתלה וקיבל הוראה לחזור. "שלושה ימים התברברנו", אומר דהאן. "שלחו אותנו צפונה, דרומה, מזרחה, מערבה. הייתה מלחמת גנר לים בין גורודיש לאריק, ובינתיים אנחנו החיילים מתברברים".

כאינספור מקומות, בלי להוכיח את שמות גיבוריה: לוחמי פלוגה ס' בגדוד 257 של חטיבת הצליחה. הת' מונה אולי הכי שמחה מהמלחמה הנוראה היא. "זו הייתה ההתחלה", אומר ונטורה, על הצילום. "היינו באופוריה. צהלנו, 'נראה להם, נראה להם'. יעקב מאיה: "היינו עם מצב רוח. לא הבנו את הסיי טואציה".

דני דהאן: "חשבנו שנוסעים ליום-יומיים. אני אפילו לא הבאתי תחתונים וגופיות". לאט לאט הבינו לאן הגיעו. "סביבנו אלפי מצרים, עולים על כל גבעה", מתאר צ'יבוטרו. "כל אחד מהם חופר ושם טילי כתף, וכל טנק שלנו שמעו להתקרב, יורים עליו, 30 טילים כאלה והוא הופך ללפיד של אש".

אבי חכימי: "אני פחדתי פחד מוות. אני זוכר שציון היה אוסף את שקיות הסוכריות ממנות הקרב ושם בכיס. כשהיינו בתוך הוחל" והיו הפגזות, ציון היה פותח את השקיות ומחלק, 'קחו, קחו סוכריות'. תמיד אני מספר לבנים שלי: 'היה אצלנו במלחמה אחר ציון, שהיה מחלק סוכריות'. "אתה צוחק", הוא פונה לציון נעים, "אבל בשבילי זאת הייתה הצלה".

"נינטורה ואני מתלווים לצוות טווח של התותחני נים. בדרך נפתחת עלינו אש תופסת... שוב יצאנו בנס. לקראת שחר מגיעים לראש דיונת חול, שוב ביום במחפורות... מכוסים ברישתות הסוואה. קציני התותחנים מכוונים את תותחי ה-155 מ"מ. המט"ר ווח מבקש 'קוקטייל' של פגזים. תוך דקות עפים מעל הראשים שלנו פגזים לכיוון מערב. עשרות חיילים מצרים נהרגים מול עינינו" (מיומנו של חכימי)

כשנשמעה האזעקה היו כולם בבית כנסת. דבש זוכר שראה את אחותו הצעירה ממנו בוכה. היא שירתה כבור בקריה, וסיפרה לו על כוננות גבוהה. הוא רץ הביתה, לקח מדים ונסע לחטיבה בטרמפים. ראה את הבלגן בשדה תימן וביקש אישור מיוחד לני סוע לבארשבע, להביא סיגריות וממתקים ולחזור. "ידעתי שהולכת להיות מלחמה ארוכה", הוא אומר. האחרים הגיעו לשדה תימן באוטובוסים. שם גילו שאין להם ציוד ושהמחסנים סגורים. "אנחנו עומי

"אני זוכר שאני יושב ואוכל סנדוויץ', ביסקוויטים עם חתיכת לוף", מספר חכימי. "עשרה מטר ממני טנקים עוברים על כמה חיילים מצרים. הבשר של החיילים המצרים נהיה כמו הלוף. אני מסתכל על זה ולא מרגיש כלום. אתה רואה, לפני התעלה, מאה חיילים שלנו, מתים, מכוסים בשמיכה. אתה הולף על פניהם ושוב, אתה לא מרגיש כלום. באתו רגע - אתה רק רוצה לשרוד. זהו"

את היומן, שחלקים ממנו מובאים כאן, חכימי כתב באיחור, 40 שנה אחרי המלחמה. הוא עלה מאיראן לברז בגיל 12. זמן קצר קודם גילה שהוא יהודי. רוב ילדותו גדל כמוסלמי עירי. "לימדו אותי שאם יהודי דורך על מפתן ביתך אתה צריך לחטא את המפתן", הוא מספר. "במלחמה היה לי מזור. כי עשר שנים קודם הייתי 'בצד השני', של המוסלמים. הייתי חצוי".

החבריה בפלוגה ידעו?
 "אף אחד. גם אצלי הסיפור צף יותר אחרי המלחמה. חשבת, אני מכיר את הרעות של אלה שנלחמנו בהם. רובם שונאים אותנו רק כי אמרו להם לשנוא. בשביל מה צריך את זה?"

"בהצות אני מסיים משמרת תצפית והולך לישון. בחלום אני עם אחי מקשיבים ל'MOONSHADOW' של קטו סטיבנס. לפתע הכל מחשיך ואני שומע רעם חזק... פוקח את עיניי... כדורים נותבים בגזונים שונים מפלחים את החושי... צרורות יריות... אני מנסה לשנות תנוחה... ידי השמאלית לא נשמעת לי... מניע את יד ימין לביון החזה. חש לחלוחית חמה, נעימה למגע... הם לי בבטן... אני חושב שני' פצעי"

שלושה חודשים היו מול התעלה. אז, בחודש דצמבר, נפצע חכימי. ונטורה היה זה שחילץ אותו. כשהם נפגשים, דבר ראשון, ונטורה מבקש מחכימי שיראה לו את היד עם הצלקת.

"אני עזרתי לו לחיות, לאיש הזה", הוא גאה. "היינו ממערב לתעלה. אני שמרתי. חכימי ישן. פתאום אני שומע אותו צועק, 'נפגעת', אחת בלילה, חושך. אני לא רואה כלום. חכימי צועק 'אמא, אני הולך למוות, לא הספקתי כלום, לא התחנתני, אין לי ילדים'. ניי סיתי להזעיק עזרה. החובש אמר: 'אם אתם לא רואים דם נבוא בבוקר'. אבל הבן אדם צורה: 'אל תיגע ב', ושוב 'אמא, אין לי ילדים'. התחנתני בקשר, 'תבואו'. בסוף הגיע זחל"ם בלי אורות. אמר, 'לא רואים כלום. אי אפשר לחלץ'. עזרתי, הרמנו את אבי. והוה. יותר לא ראיתי אותו".

בסוף מארס '74 השתחררו ממילואים. התינוקת של ציון שנודרה במלחמה כבר הייתה בת שלושה חודשים. ונטורה ודהאן חזרו לאישה וילידים. צ'בוטרו נרשם לקורס הכשרה חדש בעבודה במקום הקודם שהפסיד. הקבלן שממנו קנה יעקב מאיה את הדירה ביטל את החוזה בטענה שלא עמד בתשלומים בזמן בגלל המלחמה, וחכימי נרשם ללימודי הנדסה בטכניון. "אחרי מה שחוויתי במלחמה לא יכולתי ללמוד רפואה", הוא מסביר.

ובני יצחק? הוא סוף-סוף התחתן עם טובה. לחתונה, ב'26 במארס, חמישה חודשים ועוד יום אחרי המור עד המקורי, הזמין את חבריו לפלוגה. "ושמחנו", הוא מתאר, "כמו אנשים שראו את המלחמה ויצאו ממנה בחיים".

המלחמה השאירה בהם חותם. "אני הרבה שנים עוד הייתי צועק מתוך שינה", מגלה ונטורה. חכימי: "אני הייתי חולם על הליקופטר שנשפך ממנו דם".

מאיה: "במלחמה היינו צריכים להשאיר את השטח נקי, שלא יהו שהיינו במקום. אחרי שהיינו עושים צרכים היינו מכסים אותם. 20 שנה אחר כך הייתי חולם שאני הולך עם את הפירה, עושה צרכים ומכסה, כמו חתול".

"לכולנו יש שריטה", מסכים חכימי. ונטורה: "כן, כל אחד והסיפור האישי שלו. ואני תנו כסך הכל יצאנו למילואים ורצינו לחזור הביתה בשלום".

מצרים. "לא ידענו", אומר דהאן, "באנו וישנו. רק בבוקר גילינו שיש לידנו גופות".
 נעים: "הנעליים שלי היו קרועות. לקחתי נעליים מרגליים של מצרי מת. מאיש קומנדו לקחתי סכין".
 דבש: "פעם אחת שמענו רחשים, בלילה. חשבנו שאלה חיילים מצרים. ירינו, זרקנו רימונים. בבוקר התברר שאלה היו פצועים מצרים, ששכבו וצעקו מכאבים. בטעות הרגנו את כולם".

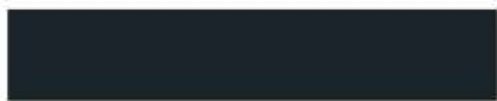
הרגשתם אשמה?
 "לא. זאת מלחמה. אנחנו הגנו על עצמנו".

"מתקדמים אל תוך מצרים... ללא אוכל, דלק ותחמושת. פלוגת החרמ"ש מקבלת פקודה לחזור לסניו ולהביא אספקה לגדר. אנחנו חוזרים לגשר הארוך... מעמסים... מתחילים לנוע חזרה לגשר. בצד הכביש שרועות כמאה גופות חיילים מכוסות בשמיכות צבאיות... הגשר נסגר למעבר. טור הכ"ל לים שלנו תקוע... מעל ראשו שריקות קטיושות... כמו תמיד במצביו לחץ ציון מוציא סוכריות ומח"ל לק לנו... האצבעות של ציון מתכווצות. ציפורניו מגרדות את הצבע מדופנות המתכת של החל"ם. שוב נשארו בחיים... הגשר נפתח..."

ככל שחלף הזמן, הם אומרים, משהו קרה להם. סכנת המוות, הכוונות התמידית, המחסור במוזון, העובדה שכמעט שלושה שבועות לא חלצו נעליים ובעיקר - המראות שראו, עשו את שלהם. "נאטמנו", מודה דהאן.

מאיה: "הפכנו לרובוטים. הרגשות נעלמו".

באחד הלילות, הם נזכרים, ישנו ליד גופות חיילים מצרים. "לא ידענו", אומר דהאן, "באנו וישנו. רק בבוקר גילינו שיש לידנו גופות". נעים: "הנעליים שלי היו קרועות. לקחתי נעליים מרגליים של מצרי מת. מאיש קומנדו לקחתי סכין"

ראינו יותר עד שהמלחמה נגמרה. לא ידעתי אפילו אם אחי מת או חי".
 בהודמנות אחרת חשבו שדהאן נעדר. "אנחנו כבר בצד השני של פאיר", דהאן מספר. "פתאום באים אליי לוחל"ם. 'דני, יש לך טיסה מפאיר לארץ'. הביאו אותי לקיבוץ, שיראו שאני חי. למחרת חזרתי למ' לחמה".

"שני נגמ"שים מניחים על הציור לביון התעלה. עוקפים אותנו... תוך דקות עשרות טיולי סאגר הופכים אותם לשני לפירי אש... אנחנו נכנסים לחוציא משם פצועים וחרושים... מתחילים לנוע לביון התעלה. בצידי הציור גופות חיילים עם מדי צה"ל, נעלי צנחנים, דרגות קצונה... מתקרבים לתעלה... שקט מזור... אחד-אחד הוצים הבלים את הגשר... כששני הרבבים האחרונים עומ' דים עדיין על הגשר נשמעות שריקות קטיושות. אנשי הנדסה שעומדים בציור השני של הגשר נמצעים קשה. דבש קופץ מהחל"ם, רין על דופן הגשר, קורא לי לעזור... אני חסר אונים. דבש מקמץ את ידו לאגרוף ותוחב אותה למפשעת הייל שאיבד את רגלו השמאלית. מעלינו נופ' לים רסיסי מתכת לוחטים שהותזו מפיצוץ הק' טיושות. הם קילח לכל הבורוטים..."

את התעלה חצו אחרי הצנחנים. הם זוכרים שהייתה הפגזה איומה ואת הגבורה של דבש, החובש, שטיפל יחד עם חכימי בפצועים שעה שהם המשיכו לש' עוט קדימה, לעברה השני של התעלה. "פצוע אחד קטוע רגל ואחד עם רסיס בבית השחי", משחזר דבש. "שמתי חוסם עורקים רוסי. התמלאתי דם. וכל רגע יש עוד הפגזה, ואני אומר לעצמי, 'דבש, איפה עכשיו אתה אוכל אותה', וממשיך לטפל בפצועים".

אחר כך חברו שוב לפלוגה. "רצנו אולי שישה קילומטר", דבש משחזר, "אני הייתי מלא דם קרוש, הסרחת. צ'בוטרו נתן לי חולצה נקיה. אחר כך המ"פ שאל אותי, 'תגיד, דבש, אתה רוצה שאמליץ עליך לצל"ש?' אמרתי לו, 'עוזב אותי'".

איזה ניגוד, הם עכשיו נזכרים, היה בין הנוף בעברה השני של התעלה למלחמה שסערה סביבם. "שרה של תירס ותעלות מים", נזכר צ'בוטרו, "וכלי ירייה ואש". חכימי: "הוצאתי את הראש החוצה מהכלי. ראיתי פלאח מצרי שכרח על אופניים. האופניים שלו היו זרוקים בצד. הוא נהרג בהפגזה. הייתה לו קופסה עם תרנגולות. לול קטן. והקופסה נפתחה והתרנגולות מנקרות אותו. ואנחנו מסתכלים".
 באחד הלילות, הם נזכרים, ישנו ליד גופות חיילים

מימין: אריק שרון, מפקד אוגדה 143, בתעלת סואץ. "הייתה מלחמת גנרלים בין גורודיש לאריק ובינתיים, אנחנו החיילים מתברברים" צילום: גטי אימג'ס

כשהגיעו גילו מחסנים סגורים. "אנחנו עומדים ומחכים", משחזר יצחק צ'בוטרו, "עובר אריק שרון, מפקד האוגדה, וצועק: 'למה אתם מחכים? תפרצו את המחסן'. פרצו את המחסן וזרקו לנו נשקים וציוד. מי שהצליח לקח"